

Hviezda, ktorá nikdy nezhasne

MOTÝĽ

Julien Dan

Hviezda,
ktorá nikdy
nezhasne

Copyright © 2021 Julien Dan
Zodpovedá redaktorka Anetta Letková
Dizajn © Motýľ design 2021
Obálka Zuzana Ondrovičová
Foto na obálke © Shutterstock
Vydalo Vydavateľstvo Motýľ
www.vydavatelstvomotyl.sk
Vydanie prvé. Rok vydania 2021
Tlač: TBB, a. s., Banská Bystrica

ISBN: 978-80-8164-252-4

Hviezda,
ktorá nikdy
nezhasne

Julien Dan

VYDAVATEĽSTVO MOTÝĽ

Úvod

Horná Orava – kraj rozprestierajúci sa pod Babou horou v Oravských Beskydách. Je to územie osídlené goralmi v rámci Oravy a Spiša, ktoré v časoch Rakúsko-Uhorska patrilo do Uhorska. Gorali mali bližšie k Slovákom ako k Poliakom. Počas prvej svetovej vojny a po nej sa začali stupňovať nároky Poľska na oblasť Oravy a Spiša.

28. júla 1920 na základe veľvyslaneckého rozhodnutia napriek nevôli slovenského obyvateľstva pripadlo Poľsku dvadsať percent Oravy aj s dedinami Vyšná Lipnica, Malá Lipnica a i. Tento stav trval až do roku 1938, keď 30. novembra československá vláda v Prahe podpísala delimitačný protokol a veľká časť Oravy pripadla Poľsku.

Po vypuknutí druhej svetovej vojny a útoku Nemecka na Poľsko sa Slovenský štát pridal na stranu Nemcov a tri slovenské letky zaútočili po boku nacistov na poľské územia.

21. novembra 1939 bola podpísaná Slovensko-nemecká zmluva o vzájomných hraniciach a sporné územia Oravy a Spiša pripadli Slovensku. Hoci Lipnica Wielka (Vyšná Lipnica) počas vojny pripadla Slovensku, väčšina jej obyvateľov

boli Poliaci a židia, ktorí sa nikdy nezmierili s tým, že toto územie bolo pomocou Nemecka anektované Slovenskom. Poľsko-slovenské pohraničie bolo kontrolované nemeckou armádou a poľskí židia z pohraničia boli deportovaní z Krakova do Auschwitzu a nemeckých koncentračných táborov.

Milý čitateľ, prenes sa v mysli na Hornú Oravu, do malebnej osady Končiny a dedinky Vyšná Lipnica, kde sa odohráva časť srdcovúceho príbehu poľského žida Samuela Dobisza a jeho ženy Anny, goralky.

Buenos Aires,

Argentína (január 1964)

„Vážení cestujúci, dámy a páni,“ ozval sa príjemný mužský hlas z reproduktorov umiestnených v strope lietadla, „hovorí k vám kapitán Vincent Aubert. Let spoločnosti Air France lietadlom Boeing 747 z Paríža do Buenos Aires sa o niekoľko minút skončí. Prosím vás, aby ste sa pripútali. Pristávame. Pod nami je letisko Ezeiza Buenos Aires, Aeropuerto Internacional de Ezeiza Buenos Aires.“

Všetci cestujúci turistickej triedy sa začali hmýriť. Rýchlo schovávali veci do príručnej batožiny, ktorú vkladali do skriniek nad hlavami, a siahali po bezpečnostných pásoch. Pohodlne sa usádzali, niektorí sa prežehnávali a modlili k Bohu za dobré pristátie. Väčšina z nich boli Argentínčania vracajúci sa do rodnej krajiny z Európy.

Letuška v stredných rokoch Jacqueline Lambertová, ako hlásalo meno na visačke pripnutej na blúzke, ktorej však vek vôbec neuberal na kráse, prechádzala uličkou medzi sedadlami a kontrolovala pasažierov, či sú všetci pripútaní

tak, ako kázal letový poriadok. Spokojne sa usmievala. Ich linkou cestovali disciplinovaní ľudia, ktorým záležalo na svojom zdraví. Prešla na koniec, otočila sa a jej pohľad upútala ženská hlava opierajúca sa o okno. Podišla bližšie. Žena spala, zrejme vôbec nepočula kapitánovo hlásenie.

„Madam, buďte taká láskavá a dajte si bezpečnostný pás. Pristávame, pod nami je Buenos Aires,“ milo a stále s úsmevom na tvári sa prihovárala zo spánku sa preberajúcej žene.

„Prepáčte, zadriemala som. Bol to dlhý let.“ Čiernovláska zdvihla hlavu a ospravedlňujúco sa pozrela na letušku.

„Viem, lietam na tejto linke bez prestávky pomaly desať rokov,“ súhlasne prikývla Jacqueline.

Vzápätí si všimla, ako si cestujúca položila pravú ruku nad ľavý prsník.

„Ste v poriadku?“ opýtala sa jej.

„Áno. Pri zmene počasia ma občas pobolievajú staré rany,“ šepľala žena skôr pre seba.

„Pri zmene počasia? V Buenos Aires je už niekoľko dní rovnaké. Jasno, dosť teplo, na oblohe ani obláčik. Na ďalšie dni hlásia meteorológovia tiež horúčavy. Bez kvapky dažďa,“ čudovala sa žena v uniforme.

„Verte mi. O niekoľko minút sa strhne nad mestom poriadna búrka. Moje telo je spoľahlivý barometer.“ Teraz sa pre zmenu usmiala cestujúca. Letuške sa zdalo, akoby sa v jej úsmeve objavil náznak trpkkej bolesti.

„Čo hľadáš?“ opýtala sa Jacqueline druhá letuška, vidiac ju študovať zoznam cestujúcich.

„Vidíš tú ženu na sedadle dvadsaťsedem pri okne?“

„Tú čiernovlasú?“

„Áno, tú. Je nejaká zvláštna. Aha, tu je. Isabelle Doorová. Holanďanka, ako bydlisko si uvádza Utrecht, ale letí z Paríža.“

„No a? Na tom nie je nič zvláštne. Ľudia cestujú sem a tam po svete. Utrecht či Paríž... nie je to jedno?“

„Máš pravdu. Aj tak je čudná. Lietam touto linkou už veľa rokov, ale ešte nikto mi nepovedal, že o chvíľku bude nad mestom, kde už niekoľko dní panuje suché tropické počasie, búrka.“

„Jacqueline, moja drahá, zaťažuješ si hlavu úplnými hlúpostami. Poď, ideme sa prichystať, o chvíľku budeme na zemi,“ kývla na ňu rukou.

Isabelle Doorová mala pravdu. Sotva sa Boeing 747 dotkol kolesami betónovej pristávacej plochy letiska, oblohu preťalo niekoľko hrozivých bleskov sprevádzaných zúrivým dunením hromu a spustil sa prudký lejak. Leto na južnej pologuli vrcholilo.

O hodinu sedela Holanďanka v priestranej, no útulnej hale hotela *Alvear Palace* v centre hlavného mesta Argentíny a študovala jeho mapu.

„*Por favor*, prosím vás, ako sa dostanem do *Puerto Madero*?“ oslovila vynikajúcou španielčinou čašníka, ktorý jej priniesol kávu.

Mladík sa úctivo uklonil, chytil do rúk mapu, na ženiho prekvapenie ju zatvoril a povedal: „Najlepšie bude, ak si vezmete taxík. Buenos Aires je nebezpečné cez deň aj v noci. Buďte opatrná. Dám vám číslo na taxislužbu, ktorá vás spoľahlivo dopraví kamkoľvek budete chcieť, a ani vás to nebude stáť veľa.“

„Ďakujem, ste veľmi láskavý,“ usmiala sa na neho milo.

Mladík vytrhol z pokladničného bloku kúsok papiera, napísal naň telefónne číslo a nejaké meno.

Podal ho Isabelle so slovami: „Keď mu budete volať, odvolajte sa na Pablita z hotela *Alvear Palace*. To som ja. Zdržite sa u nás dlho?“

„To ešte netuším. Možno deň, dva a možno aj celý týždeň. Som tu pracovne, ale nikdy neviete, či sa vám práca nespojí so zábavou. O tomto meste som počula veľa pekného a rada by som ho spoznala bližšie.“

Holandanka bola taká pohrúžená do rozhovoru s čašníkom, že si nevšimla dvoch mužov, ktorí sedeli o dva stoly ďalej. Obaja prileteli tým istým lietadlom ako ona a ubytovali sa v rovnakom hoteli. Elegantní, výborne oblečení v čiernych oblekoch, bielych košeliach a modrých kravatách. Starší, sediaci oproti nej, mohol mať hádam aj o desať až pätnásť rokov viac ako ona a niečo potichu, ale dôrazne, v akejsi cudzej reči, vysvetľoval podstatne mladšiemu partnerovi a pritom pozorne sledoval dianie pri jej stole. Vzápätí vybral z vnútorného vrecka saka pero a na servítku napísal dve slová. *Puerto Madero*.

Puerto Madero je jedna z mestských častí Buenos Aires nachádzajúca sa vo východnej časti, priamo na pobreží *Rio de la Plata*. Leží blízko historického centra, čo robí túto časť jednou z najlukratívnejších v meste. Kedysi prístav, nesúci meno po svojom projektantovi Eduardovi Maderovi, začal v polovici dvadsiateho storočia priťahovať bohatú vrstvu obyvateľstva, ktoré zanedbanú, zaostalú a chudobnú štvrť postupne pretváralo na nádherný kút krajiny.

V jednej z ulíc tejto štvrte, pred vilou z osemnásteho storočia, zastavil žltý taxík a vystúpila z neho žena. Niekoľko

minút stála pred domom. Obzerala si ho, akoby váhala, či má na jeho dvere zaklopať, alebo nie. Vzápätí rozhodným krokom pristúpila k ťažkým dubovým vchodovým dverám a masívnym kovovým klopadlom trikrát na ne zabúchala.

„*Buenos días, señora*, hľadáte niekoho?“ prihovoriť sa jej muž, ktorý sa zjavil vo vchode do domu. Takmer štyridsaťročný, blondín, vysoký, štíhly. Oblečený v bielej košeli a čiernych nohaviciach pôsobil veľmi šarmantne.

„Prepáčte, hľadám pani Wagnerovú,“ povedala váhavo žena. Očakávala skôr niekoho vzhľadom pripomínajúceho Latinoameričana, nie európsky typ muža.

„Prosím? Pani Wagnerovú?“ pozrel sa na ňu muž začudovane. „Prečo sa na ňu pýtate?“

„Prichádzam z Európy, z Holandska.“ Žena sa zatvárila tajomne. „Volám sa Isabelle Doorová. Dlho som po nej pátrala a dozvedela som sa, že by mala bývať na tejto adrese.“

Muž si ju pomaly premeriaval prenikavým pohľadom od hlavy až po topánky na nohách. Isabellou prebehol nepríjemný pocit, ktorý sa snažila navonok neukázať.

„Uhm. Počkajte chvíľku,“ konečne prerušil ticho.

Otočil sa a vošiel späť do domu, pričom zavrel za sebou dvere. Holandanka zostala udivene stáť, nechápavo prešľapujúc z nohy na nohu. Pozrela sa na hodinky na ruke. Ukazovali päť štyridsať popoludní. Napriek blížiacemu sa večeru a predchádzajúcej prudkej búrke bol vzduch horúci a dusný.

„Señora, nech sa páči. Pán Wagner vás prijme.“

„Pán Wagner? Ale ja...“ pokúsila sa protestovať.

„Prepáčte, som len asistent pána Wagnera a vykonávam jeho nariadenia. On vám všetko vysvetlí.“

„Takže pani Wagnerová tu už nebýva?“

Blondín neodpovedal, otvoril jej dvere a vpustil ju dnu.

Isabelle sa zdržala v dome necelú hodinu, počas ktorej žltý taxík Ignacia Norriegu čakal s naštartovaným motorom a bežiacim taxametrom. Pablito mu poradil dobre, Ignacio v aute spokojne počúval argentínske tangá, klepkajúc do taktu prstami po volante. *Tá žena je bohatá a rada mu za jeho služby zaplatí.*

Inokedy pozorný taxikár si neuvedomil prítomnosť čiernej limuzíny, ktorá prišla hneď po ňom, zabočila do úzkej uličky neďaleko vily a zostala stáť s rovnako naštartovaným motorom tak, aby vodič so svojim spoločníkom dobre videli na dvere domu, do ktorého vošla jeho pasažierka.

Dlho sa nič nedialo, keď sa zrazu vchodové dvere na vile prudko otvorili a Isabelle vyšla z domu značne rozrušená. Taxikár ani nestihol vystúpiť z auta a otvoriť jej dvere, už sedela vnútri.

„Do hotela, prosím vás. A počkajte tam na mňa,“ riekla tíško, dívajúc sa cez zadné okno na vilu, z ktorej pred chvíľkou vyšla.

„*Qué está pasando?*“ zašomral si popod fúzy Ignacio Norriega po tom, čo sa oproti nemu obrovskou rýchlosťou prehnala kolóna húkajúcich policajných áut.

Nemohol vedieť, že necelých päť minút po ich odchode spreď vily v Puerto Madero sa z jednej z jej izieb ozval výstrel. Jeden jediný.

Čierna limuzína zaparkovala na hotelovom parkovisku a z auta vystúpil starší muž so svojim spoločníkom. Odetí v čiernych oblekoch, bielych košeliach a modrých kravatoch.

Bad Tölz,

Nemecko (október 1964)

Doktor Reinhard Biringer sa prisťahoval do mestečka Bad Tölz, ležiaceho neďaleko Mníchova, hneď po vojne. Nikto nevedel, odkiaľ prišiel, jedného dňa sa zrazu zjavil. Vysoký, štíhly elegán vystúpil na námestí z čierneho mercedesu, ležérne sa prešiel po meste a hneď mu padla do očí krásna secesná vila na *Kögelweg Strasse*, stojaca na tichom a pokojnom mieste neďaleko centra, len niekoľko desiatok metrov od miestnych kúpeľov. Veľmi sa potešil, keď zistil, že dom je na predaj, a aby mu ho niekto neprebral, hneď ho aj kúpil.

Na prízemí si zriadil ordináciu všeobecného lekára a začal liečiť ľudí. Bol vynikajúci lekár, nedalo sa mu nič vyčítať. Občas našiel vo svojom slovníku pre svojich pacientov aj milé slovo, no väčšinu času mlčky diagnostikoval bežné choroby obyvateľov mestečka.

Na poschodí budovy mal vkusne zariadený rozsiahly byt s kuchyňou, spálňou, pracovňou, jednou hosťovskou izbou,

dvomi kúpeľňami a dvomi záchodmi. Vraj, ak by u neho musel niekto prespať. Celé tie roky žil sám, bez ženy a detí. Nikam nechodil ani jeho nikto nenavštevoval.

Takto jednotvárne, ale spokojne prežil viac než dvadsať rokov na jednom mieste.

Doktor Biringer mal vyše šesťdesiat rokov a, ako sám hovoril, bol stará škola. V práci vždy nosieval sivý oblek, bielu košeľu a ako doplnok si uviazal okolo krku motýlik. Každý deň iný. Od rána od siedmej do sedemnásť hodiny trávil čas v ordinácii, neraz aj dlhšie, potom sa presunul na poschodie, sako vymenil za sveter, zavrel sa do svojej pracovne a tam sa zahĺbil do jednej z množstva odborných kníh alebo študoval chorobopisy svojich pacientov.

Jeho jedinou spoločníčkou počas dňa bola okrem pacientov zdravotná sestra Margareth Neuerová, mohutná žena, pod ktorou sa úplne strácala stolička. Vždy si najskôr v čakárni premerala pacienta prísny pohľadom, vážnym hlasom predbežne zistila jeho zdravotný problém a až po dôkladnom zvážení ho zapísala do poradovníka. Beda mu, ak sa jej nepozdával! V takom prípade sa k lekárovi v ten deň nedostal.

Bol sychravý októbrový deň, piatok, ktorý sa pomaličky chýlil ku koncu, keď sa otvorili dvere na ordinácii a vykukla z nich korpulentná postava sestry Neuerovej.

Chvalabohu, už len dvaja, povedala si v duchu a pozerala sa z jedného pacienta na druhého.

Vlastne z pacienta na pacientku. Muža poznala, pravidelne chodieval každý mesiac na vyšetrenie s nohami. Opúchali mu, a tak si dával predpisovať nejakú masť. Avšak tú ženu videla u nich prvý raz. Určite sa s ňou ešte nikdy nestretla.

Ani v ordinácii, ani v meste. Mala skvelú pamäť na tváre, koho raz zröntgenovala pohľadom, toho si hneď uložila do hlavy a zostal tam už naveky. Spomenula si, že tá žena sedela v čakárni už od obeda a asi nemala naponáhlo, keď každého pustila pred seba.

„Vy ste?“ ukázala na ženu.

„Isabelle Doorová,“ predstavila sa.

„Ste tunajšia? Prisťahovali ste sa do Bad Tölzu niekedy teraz?“

„Nie, pochádzam z Utrechtu, som Holanďanka,“ prehovorila čistou nemčinou. Slová vyslovovala veľmi pomaly, zreteľne, bolo poznať, že aj keď ovládala jazyk výborne, niektoré výrazy jej robili problém.

„Aha,“ zatvárila sa pani Neuerová múdro. „Pán doktor však lieči len domácich. Cudzincov iba výnimočne, ak majú nejaký úraz alebo vážne ochorenie. Je to váš prípad?“

„Prepáčte, ak vám spôsobujem problémy, ale potrebujem sa porozprávať s doktorom Biringerom vo vážnej súkromnej veci.“

„Preto chcete ísť dnu posledná?“

„Áno. Ráno som priletela na letisko v Rieme, východne od Mníchova, odtiaľ som si vzala sem taxík a neodídem, kým sa nestretnem s doktorom.“

„Ako chcete. Ohlásim vás,“ nechápavo pokrútila sestrička hlavou.

„Podťe, Herbert, po tú svoju masť,“ ukázala hlavou na staršieho muža.

„Doktor, je tu nejaká Holanďanka a chce sa s vami rozprávať,“ oznámila v ordinácii.

„Holanďanka? Hm. Nikto iný tam už nie je?“ spýtal sa, vypisujúc popritom recept pre Herberta.

„Nie, je posledná. Čudná žena. Trepe sa sem z inej krajiny len tak si pokecať,“ zahundrala Margareth.

„Takže nadnes končíme. Zavolajte ju dnu a môžete ísť. Uvidíme sa v pondelok. Užite si víkend.“

Keby mi nerobila sestričku, bola by z nej výborná policajtká, pomyslel si s rešpektom lekár.

„Nemám tu predsa len počkať?“ založila si ruky na prsiach ako nejaký osobný strážca.

„Prosím vás, čo by už taká žena chcela od starca, ako som ja?“ zasmial sa doktor.

„Len aby!“ veľavýznamne na neho žmurkla, a hoci s veľkou nevôľou, predsa si vzala kabát a odišla.

„Čomu môžem vďačiť za vašu vzácnu návštevu?“ oslovil Isabelle po tom, čo vošla do jeho ordinácie a pohodlne sa usadila do ponúknutého kresla.

„Pán doktor, moja nemčina nie je príliš dobrá, ale dúfam, že bude stačiť na to, aby som vám vysvetlila dôvod, ktorý ma prinútil na takúto cestu.“

Holandanka mala na sebe vkusný čierny nohavicový kostým, z ktorého saka až k brade siahal béžový vlnený rolák. Čierne vlasy mala ostrihané nakrátko, čo jej robilo tvár ešte mladistvejšou. *Aj tak nemá viac ako tridsať, štyridsať rokov, odhadoval v duchu Biringer.*

„Neospravedlňujte sa, ovládajte môj rodný jazyk, akoby ste sa tu neďaleko narodili. Na dôvažok, ja neovládám žiadny iný, ak nepočítam niekoľko zdvorilostných fráz v angličtine. To by sme si veľmi nerozumeli,“ usmial sa na ňu, položiac na stôl dve šálky s horúcim čajom.

„Uhm. Tak sa budeme rozprávať po nemecky. Pán doktor, hľadám informácie o jednej žene. Pochádzala z Českoslo-

venska, lepšie povedané z jeho slovenskej časti, a bola vydatá za poľského žida.“

„No a?“ nechápal lekár.

Isabelle mierne pokyvávala hlavou zhora dole a pokračovala v rozprávaní: „Tá žena bola počas vojny v koncentračnom tábore Buchenwald neďaleko Weimaru. Stále nič?“ usmiala sa.

„Nič. Myslíte si, že každý Nemec, zvlášť lekár, ktorý bol v časoch vojny v produktívnom veku, musel mať niečo do činenia s koncentračnými tábormi?“ opätovoľ jej úsmev.

„Rozumiem. Odvtedy uplynulo viac ako dvadsať rokov a moja nemčina asi predsa nie je taká kvalitná. Skúsím ešte inak osviežiť vašu pamäť. Volala sa Anna Dobiszová a do koncentračného tábora bola umiestnená vo februári 1943.“

„Nemajte mi to za zlé, ale stále nechápem, kam svojimi slovami mierite. Prečo by som mal práve ja vedieť niečo o Anne Dobiszovej? Prečo ju hľadáte? Ste jej príbuzná? Pýtam sa, pretože žiadny lekár vám neposkytne informácie o svojich pacientoch a je jedno, či ich liečil počas tej nezmyselnej vojny, alebo po nej. Kto ste, *Frau Doorová*?“

„Kto som? Svoje meno som vám povedala. Zbieram osudy rodín, najmä židovských, ktoré poznačila vojna. Svojho času som navštívila Poľsko, oblasť pohraničia s Československom, ktorú miestni volajú Orava. Zaujal ma príbeh rodiny Samuela Dobisza a jeho ženy Anny z dedinky Lipnica Wielka, ktorá patrila počas vojny Československu ako Vyšná Lipnica. Na začiatku roku 1943 časť rodiny, teda Samuela a Annu, deportovali do koncentračných táborov. Ich dcéra Kristína zmizla bez stopy. Začala som hľadať o tejto rodine informácie. Roky som tápala v tme, nevedela som nájsť žiadnu zmienku o niekom z tejto rodiny, a keď som to

už vzdávala, zhodou okolností som sa dostala k Thomasovi Wagnerovi v Buenos Aires. Tam som sa dozvedela, že istý lekár, v tom čase približne štyridsaťročný, pôsobil v Buchenwalde a mohol by niečo o tejto rodine, najmä však o Anne Dobiszovej, vedieť. Volal sa Reinhard Engler. Hneď po vojne sa mesto Weimar stalo súčasťou sovietskej okupačnej zóny, východného Nemecka. Väčšina ľudí, ktorí mali niečo spoločné s fašistickým režimom, odtiaľ včas odišla. Aj doktor Engler. Mnohí títo ľudia chceli začať nový život s novou identitou.“

Teraz začal pokyvkať hlavou Biringer. „Asi vám nepomôžem. Nepoznám žiadneho kolegu s takým menom.“

„Vydržte. Niekoľko mesiacov mi trvalo, kým som zistila, že doktor Engler je vlastne doktor Biringer. Čuduj sa svete! Ako vy! Nedali ste si ani takú námahu, aby ste si zmenili aj svoje krstné meno, *Herr Engler*. Takže?“

„Máte veľmi zlé informácie. Nikdy som sa nevolal Engler! Pani Doorová! Prečo vypúšťate džina z fľaše? Prečo chcete jatriť rany, ktoré sa pomaly zacelili? Viete, aké je ťažké žiť s pocitom viny, že ste neurobili všetko, aby sa vás tie zverstvá nedotkli?“

„Takže pripúšťate, že ste doktor Reinhard Engler?“

„Nič nepripúšťam! Sú veci, na ktoré si nespomínam a nechcem spomínať! Nehnevajte sa, teraz vás musím požiadať, aby ste opustili tento dom! Hneď! Inak zavolám políciu!“

Lekár sa od rozčúlenia celý roztriasol, očervenel na tvári, jeho oči nadobudli strašidelný výraz. Vzduch v miestnosti zrazu oťažal.

„Neviem, prečo ste znervózneli. Prišla som sa len porozprávať. Zle spávate, však? Svedomie?“

Isabelle si vzala kabát a pobrala sa preč z ordinácie. Pri dverách zastala a obrátila sa k lekárovi.

„Pán doktor, nedávno sa mi dostal do rúk text jednej piesne, ktorého autorom je údajne váš krajan, nemecký pastor Martin Niemöller. Pri nástupe Hitlera k moci patril k jeho stúpencom a podporoval ho. Hoci volil nacistov, skončil zle, v koncentračných táboroch strávil sedem rokov. Napriek tomu, že nacizmus ani Hitlera nikdy verejne neodsúdil, slová tejto piesne hovoria za všetko. Dovolím si ju zacitovať, možno pochopíte prečo.

Pastor Niemöller hovorí: *Najprv odvliekli komunistov, ale ja som nepovedal nič, pretože som nebol komunista. Potom odvliekli socialistov, ale ja som nepovedal nič, pretože som nebol socialista. Potom odvliekli členov odborovej organizácie, ale ja som nepovedal nič, pretože som nebol člen odborovej organizácie. Potom odvliekli židov, ale ja som nepovedal nič, pretože som nebol žid. Napokon prišli aj po mňa, a vtedy už nezostal nik, kto by pozdvihol svoj hlas za mňa.*

Možno nepoužil presne tieto slová, ale ich podstata je tá istá. Nebyť toho, že ľudia strkali hlavy do piesku ako pštro-sy, tváriac sa, že ich sa fašizmus netýka, nemusela byť žiadna vojna. Je veľmi smutné, ak ani takmer dvadsať rokov po jej skončení nemá mnoho ľudí odvahu vytiahnuť hlavu z piesku a pozrieť sa pravde do očí. Najsmutnejšie je, že tá hnedá hydra dupotom svojich čižiem začína opäť dávať Európe a svetu na známosť, že sa ju nepodarilo úplne zničiť, že iba spala. Bohužiaľ, nečinnosť a nevšímavosť takých *pastorov Niemöllerov* jej dávajú šancu prebudiť sa a chrliť okolo seba oheň a síru, nenávisť a zlobu.“

Žena zatvorila za sebou dvere a v miestnosti zostala po nej len vôňa ružového parfumu a ťarcha slov, ktoré vyslovila.